

djøfbladet

Nummer 14 - 29. august 2008

I projektsamfundet er frihed en pligt

Projektet er den nye dominerende samfundsorden, hævder filosofen Anders Fogh Jensen.

djøf

FRA DEPRESSION TIL FYRING >

KRIGSFORBRYDERDOMSTOLENS UDFORDRINGER >

KRISELEDELSE I UM

Af Niels Fastrup, freelancejournalist / Foto af Lars Bahl

I projektsamfundet er frihed en pligt

Receptionen er det bedste billede på livet i det fremvoksende projektsamfund, hævder filosofen Anders Fogh Jensen. Man går og cirkulerer lidt, man må ikke stå for længe med de samme, og man siger ja til det hele.

» Indbygget i projektet er, at det ophører. Og det gælder, både når vi taler arbejde, fritid og kærlighed. Når individerne er i et projekt, kan de kun være sikre på, at det ikke vil gentage sig, hvorfor de hele tiden må forsøge at optimere deres chancer for at få et nyt projekt «

Anders Fogh Jensen

Hvad har den moderne netværksvirksomhed, teknodansen og antiterrorkrigen til fælles?

En hel masse, hvis man spørger filosofen Anders Fogh Jensen, der for nylig har forsvaret sin 500-sider lange ph.d.-afhandling om projektsamfundet på Københavns Universitets Institut for Kunst- og Kulturvidenskab.

"Det gennemgående er, at vi inden for alle disse felter finder projektet som en grundlæggende skabelon. Mennesket har altid haft projekter. Det nye er, at det er i færd med at blive en gennemgående form for samfundsorganisering. En organiseringsform, som ude fra ligner kaos," forklarer Anders Fogh Jensen.

Men arbejdsprocesserne i de nye netværksvirksomheder, energidansene til teknofesterne og guerillataktikkerne i den postmoderne krig er alt andet end kaotiske. Også i postmoderniteten er der ifølge Anders Fogh Jensen en klar orden, der strukturerer livet. Og denne orden er projektets.

Fra disciplin til projekt

For at forklare projektordenen tager Anders Fogh Jensen udgangspunkt i den foregående orden, den disciplinære, der dominerede samfundslivet i den industrielle epoke, det vil sige i perioden fra omkring 1750 og frem til 1950, hvorefter den begyndte at komme i krise under presset fra det antiautoritære oprør i 1960'erne.

"I det disciplinære samfund skete styringen gennem skarpe opdelinger af rummet og tiden," fortæller han.

"Samfundet var opdelt i en række klart adskilte institutioner kendetegnet ved hver deres funktion. Fabrikken var produktionens sted, uddannelse fandt sted i skolen, helbredelse på hospitalet og fritid i hjemmet og på sportspladsen. Det hele var ydermere tildelt hver sin tid, hvor uddannelsen fandt sted i skoletiden, produktionen i arbejdstiden, samværet i fritiden."

Kendetegnende for den fremvoksende pro-

jektorden er ifølge Anders Fogh Jensen, at den vender op og ned på forholdet mellem tid og rum på den ene side og aktivitet på den anden. Hvor aktiviteterne i den disciplinære epoke styres gennem tiden og rummet, der forholder det sig på sin vis omvendt i projektsamfundet, hvor aktiviteterne 'skaber' tiden og rummet.

"Projekterne går typisk på tværs af de rum, som disciplinen skabte. I skolen blander man fagene, ferien bliver en del af et motionsprojekt, og middagen bliver et arbejds møde. Og hvad mere er: I industrisamfundet var aktiviteterne styret af et forud fastlagt program: Soldaten skulle pakke sin rygsæk på den og den måde, og når du dansede, skulle du flytte fødderne sådan og sådan. I det fremvoksende samfund kendes hverken fremgangsmåde, mål eller bedømmelseskriterier på forhånd."

Passage som permanent vilkår

I det disciplinære samfund havde institutionerne til opgave at opretholde den eksisterende orden. I modsætning hertil er ubestændigheden videnssamfundets absolutte grundvilkår. Projekterne er ikke alene midlertidige, deres afslutning er hele tiden nært forestående, som Anders Fogh Jensen udtrykker det.

"Indbygget i projektet er, at det ophører. Og det gælder, både når vi taler arbejde, fritid og kærlighed. Når individerne er i et projekt, kan de kun være sikre på, at det ikke vil gentage sig, hvorfor de hele tiden må forsøge at optimere deres chancer for at få et nyt projekt."

Kendetegnende for det nuværende samfund er dermed, at passage bliver et permanent problem, en slags grundudfordring.

"Passagen har altid været forbundet med fare. Noget kunne gå galt i overgangen fra den ene ligevægt til den næste. Så for ikke at forstyrre samfundets orden har man traditionelt placeret passagen uden for samfundet: Manddomsprøven ude i skoven, kvindens første defloration på bryllupsrejsen, eksamen i

eksaminationslokalet. I projektsystemet er passagen ikke længere en enkeltstående begivenhed, men noget, der hele tiden er, idet projekter i bund og grund kun er springbræt til nye projekter."

Anders Fogh Jensen peger på, at det har vidtrækkende konsekvenser for individerne, når passagen bliver et grundvilkår, et integreret element i tingenes almindelige funktionsmåde. Først og fremmest bliver det altafgørende ikke at strande i hullerne mellem projekterne. Affæren, forholdet eller arbejdsprojektet må ikke blive isolerede hændelser, men skal naturligt føre videre til nye affærer, forhold og arbejdsprojekter.

"I projektsamfundet handler det i høj grad om at gøre sig 'lækker' for at blive valgt til. Den vigtigste kompetence bliver derfor konnektion kompetencen, evnen til hele tiden at forbinde og afforbinde sig med andre."

Projektlivet som en uendelig reception

Ifølge Anders Fogh Jensen kan overgangen fra det disciplinære regime til det projektære også ses som en overgang fra en nej-til en ja-kultur.

"Disciplinen sagde hele tiden: 'Nej'. Den korreksede, den sagde: 'Det må du ikke', den satte røde streger i stilehæftet, den satte grænser. Men i projektsamfundet, hvor det handler om at blive valgt til nye projekter, siger man aldrig 'nej', påpeger han og introducerer et billede:

"Receptionen er projektsamfundets grundmodel. Man går og cirkulerer lidt, man må ikke stå for længe med de samme, og man går og siger: 'Nej, det lyder interessant, det du har gang i'. Man prøver ligesom at koble sig på det hele, og så må man så se, hvad der bliver til noget, men der bliver sagt 'ja' hele tiden."

At projektsamfundet er bygget op omkring ja'et betyder imidlertid ikke, at det er inkluderende. Ganske som i det disciplinære samfund er eksklusionen eller afvisningen et gennem-

→

gående træk. Forskellen er bare, at det foregår på en anden måde:

"I dag antager nej'et form af tavshed. Ingen får et nej, de bliver bare ikke kontaktet eller ringet op. Den, der ikke lykkes, får ingen e-mails."

Den belastende frihed

I det disciplinære samfund styrede man ved at indordne. I projektsamfundet styrer man ved at slippe fri. Koblet til skiftet er ifølge Anders Fogh Jensen derfor også et skift i patologierne fra hvad man kan kalde indordningspatologier til udfoldelsespatologier. Hvor det tidligere var for meget styring og kontrol, der gjorde menneskene syge, er det nu friheden, der er problemet.

"Det er ikke længere disciplinens pligt, men projektets initiativ, der belaster mennesket," beretter Anders Fogh Jensen.

I det disciplinære samfund, hvor styringen handlede om at rette mennesker ind, var neurosen den paradigmatiskke patologi. Neurosen var individets reaktion på overknægtelse, på for meget inkorporeret styring. Men i projektsamfundet er problemet ikke længere, at individerne rammer en grænse eller mødes af et forbud, at der er noget, man ikke må – som barnet, der gerne vil ud at lege, men som er tvunget til at sidde på skolebænken og terpe tabeller. Problemet er snarere det konstante krav om udfoldelse, præstation og grænseoverskridelse, altså 'frihedstvungen' eller 'udfoldelsespligten'.

"Depressionen har erstattet neurosen som tidstypisk patologi. Den deprimerede er alt det, man ikke må være i projektsamfundet: indadvendt, initiativløs, indelukket og uengageret. Selvfølgelig er der også biologiske og kemiske forklaringer på depressionen, men jeg tror, at dens massive fremvækst i disse år skyldes sociale faktorer, overgangen fra de disciplinære strukturer til de projektære."

Selvom Anders Fogh Jensen understreger, at projektsamfundet på mange måder giver individerne mulighed for at leve et mere spændende liv, er der til midlertidigheden således også knyttet en klar skyggeside.

"Man kan godt frygte en situation, hvor initiativ- og omstillingskravene er blevet så massive, at individerne generelt må medicineres for at kunne yde det påkrævede og for at kunne eksistere med al usikkerheden. Den voldsomme vækst i forbruget af psykofarmaka kunne pege i den retning. Omskifteligheden og det hele tiden at skulle være orienteret mod passagen er noget, der i høj grad stresser os," slutter Anders Fogh Jensen. ■